

ØKONOMISK PERSPEKTIV

Harald Skuseth er assisterende banksjef og bransjeansvarlig for fiskeri og havbruk i Sparebanken Vest.

Utviklingen i verdidrivere i laksenæringen

Utviklingen i sentrale verdidrivere relatert til konkurransesituasjonen og viktige rammebetingelser påvirker den økonomiske utviklingen i laksenæringen. Fra et toppår i 2000 har oppdrettsselskaper og lakseindustrien slitt økonomisk i perioden 2001 til og med 2003. Årsaken skyldes primært ubalanse mellom tilbud og etterspørsel, kostnadsdrivende reguleringer og handelshindringer, periodevis høyt rentenivå og en sterk norsk krone, som har gitt lave laksepriser. Bedre rammebetingelser i form av et lavt rentenivå, reduksjon i handelshindringer, lavere produksjonskostnader og bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel av lakseprodukter, har i 2005 medført høye laksepriser og gode marginer. Spørsmålet er om denne utviklingen vil vedvare, eller om vi kan få endringer i en eller flere verdidrivere som kan påvirke utviklingen negativt med de konsekvenser dette kan medføre.

Utviklingen i konkurransesituasjonen, myndighetenes reguleringer, handelshindringer, rentenivået, valutakursutviklingen, makroøkonomiske forhold (kjøpekraft), produksjon, produktutvikling, produktpriser og kostnadsnivået (produksjonskostnader) er sentrale verdidrivere, som direkte og indirekte påvirker den økonomiske utviklingen i næringen. Endringer i finansiell strategi gjennom for eksempel emisjoner for å kunne gjennomføre transaksjoner i form av oppkjøp er også tiltak som aktivt har vært benyttet i 2005 for å forsøke å konsolidere næringen og kunne utnytte stordriftsfordeler.

Både oppdrettsselskaper og lakseindustrien har hatt en svak økonomisk utvikling i perioden 2001 til og med 2003. I deler av 2004 og hittil i 2005 har lakseprisene vært relativt høye, som har resultert i tilfredsstillende marginer og forventninger om et godt år i 2005. Hvilke verdidrivere er det som har påvirket denne utviklingen, og hvilke faktorer kan påvirke utviklingen i fremtiden samt hvilke økonomiske konsekvenser kan dette medføre?

Oppdrettsselskaper har gradvis klart å redusere produksjonskostnadene, som kan resultere i bedre marginer. Fiskerimyndighet-

ene har avskaffet flere kostnadsdrivende reguleringer, og i 2005 har næringen kommet til enighet med EU om å redusere kostnadsdrivende handelshindringer. Regjeringsskifte kan imidlertid medføre en viss omlegging av havbrukspolitikken, og det er allerede signaler om at det vil bli satt et tak på antall konsesjoner og at myndighetene vil ta i bruk produksjonsregulerende tiltak. EU har også signalisert at dagens ordning med minstepriser vil bli tatt opp til ny vurdering i januar 2006.

Sannsynligvis er imidlertid den viktigste årsaken til en høy laksepris at tilbudet i 2005 har vært lavere enn etterspørselen, som har resultert i høyere laksepriser. Et historisk lavt rentenivå har også bidratt positivt til den økonomiske utviklingen. Dagens lave rentenivå vil sannsynligvis gradvis kunne øke noe over tid på tross av at de makroøkonomiske forholdene i dag er gode.

Konkurransesituasjonen er for tiden preget av økende råstofftilgang (tilbud), lave inngangsbarrierer, konkurranse fra substitutter, reduserte handelshindringer, makt i kundeledet, sterk rivalisering i næringen, som kan påvirke prisene og lønnsomhetsmarginene.

Spørsmålet er hvilke konsekvenser de relativt store smoltutsettene i 2004 og 2005 kan medføre i form av økt kapasitet i tiden fremover, som kan resultere i ubalanse mellom tilbud og etterspørsel med fallende laksepriser og svekket lønnsomhet som resultat. Dette kan inntreffe allerede høsten 2006. Spørsmålet er om markedet kan håndtere større volum. Etterspørselen i markedet har i 2005 vært god på tross av økende volum. Kan dette skyldes et skift i etterspørselskurven, eller er det forårsaket av en ubalanse mellom tilbud og etterspørsel som markedet ikke har korrigert for?

Konsolideringen vi nå er vitne til er begrunnet i stordriftsfordeler for å redusere kostnader og maktmotiver for å påvirke laksepris gjennom regulering av tilbud. Spørsmålet er om det er mulig å bli stor nok til å påvirke laksepris.

Lave inngangsbarrierer og ledig kapasitet gjør at oppdretterne vil ha incentiver til å øke tilbudet så lenge man opererer med positive marginer. Selv om aktørene sannsynligvis i fremtiden vil oppleve variasjoner i laksepris, forårsaket av variasjoner i tilbudet, vil konkurransesituasjonen slik den er i dag kunne føre til pressede marginer over tid.

Spørsmålet blir hvilken strategisk posisjonering aktørene kan gjøre for å øke fremtidige risikjusterte kontantstrømmer?

Stordriftsfordeler på kostnadssiden har historisk blitt brukt som begrunnelse for horisontalintegrering i laksenæringen. Den økonomiske utviklingen innenfor multinasjonale, store regionale og små- og mellomstore selskaper gir ikke argumenter for å hevde at de større er mer lønnsomme enn de mindre – kanskje snarere tvert imot. I så fall er kanskje ikke synergiene så store som først antatt.

Noen aktører i laksenæringen har tidligere begrunnet sin strategi om å horisontalintegrere med muligheter for å påvirke tilbudet i de relevante markedene. I tillegg til andelen man klarer å tilegne seg av totalmarkedet, vil suksessen av en slik strategi avhenge av hvilke inngangsbarrierer som møter potensielle inntrengere i bransjen. Lave inngangsbarrierer vil medføre økt tilbud så snart pris ligger over produksjonskostnad. Spørsmålet blir dermed hvorvidt inngangsbarrierene er tilstrekkelig store til at denne typen strategi kan lykkes. Med andre ord; har de store selskapene i bransjen tilstrekkelige fortrinn til å forhindre at ny kapasitet kommer til? I så fall vil noen få store selskaper kunne dele markedet mellom seg og oppnå en høyere pris gjennom den makten de oppnår i form av sitt volum. Under forutsetning av at det er vanskelig å oppnå tilstrekkelig markedsrett til å påvirke global laksepris i et råvarebasert marked, samt at det heller ikke er mulig å oppnå tilstrekkelige stordriftsfordeler sett i forhold til mindre selskaper – kan man da forvente at større selskaper kan ta ut høyere marginer i markedet?